

's-Gravenhage, 19 december 2001

Graag bied ik u hierbij mijn reactie aan op uw verzoek van 27 november 2001, kenmerk 2001/109.

Op 6 december jl. vond in Brussel de najaarsvergadering van de Noordatlantische Raad (NAR) op het niveau van Ministers van Buitenlandse Zaken plaats, gevolgd door een ministeriële bijeenkomst van de NAVO-Oekraïne Commissie (NUC) en de ministeriële bijeenkomst tussen de NAR en de EU Algemene Raad.

Op 7 december vonden ministeriële bijeenkomsten van de Permanente Gemeenschappelijke Raad met Rusland (PGR) en de Euro-Atlantische Partnerschapsraad (EAPR) plaats.

De communiqués van de NAR, alsmede de verklaringen van de NUC, de gemeenschappelijke verklaring van de NAVO Secretaris-Generaal en het EU-Voorzitterschap, de PGR en de voorzittersverklaring van de EAPR zijn bijgesloten.

Tijdens de NAR stonden de volgende onderwerpen centraal: terrorisme, de betrekkingen met Rusland, de operaties op de Balkan, de betrekkingen tussen de NAVO en EU (EVDB) en het vraagstuk van de NAVO-uitbreiding.

NOORDATLANTISCHE RAAD

Terrorisme

De ontwikkelingen post 11 september en de strijd tegen het terrorisme stonden uiteraard bovenaan de agenda van de ministeriële NAR en liepen als een rode draad door de diverse andere ministeriële bijeenkomsten. De NAR memoreerde het inroepen van artikel 5 van het NAVO-verdrag in reactie op de terroristische aanslagen tegen de VS en sprak zijn volledige steun uit voor de internationale coalitie tegen het terrorisme. In dit verband werd gewezen op de steun van de NAVO-partners, individueel en collectief, aan de VS-geleide operaties tegen het terrorisme.

Onderstreept werd dat de strijd tegen het terrorisme zal doorgaan zolang als noodzakelijk. De capaciteiten van de NAVO dienen hiervoor verder versterkt te worden en toegerust te zijn voor de strijd tegen het terrorisme. Verdere samenwerking ter voorkoming van het terroristisch gebruik van wapens voor massavernietiging zijn hierbij cruciaal, evenals aandacht voor vraagstukken als ontwapening en wapenbeheersing, non-proliferatie, civiele bescherming, en samenwerking op inlichtingen-gebied. Ook zal de samenwerking met de Partners van de NAVO worden versterkt, teneinde verder bij te dragen aan de brede basis van de internationale coalitie tegen het terrorisme.

Minister Powell prees het snelle optreden van de NAVO-bondgenoten door reeds op 12 september jl. artikel 5 van het Verdrag van Washington in te roepen, hetgeen een onvergetelijk en waardevol signaal van solidariteit voor de VS had gevormd en de basis vormde voor de brede internationale coalitie tegen het terrorisme die daarna gevormd kon worden. Hij dankte voorts de NAVO en de NAVO-partners voor hun genereuze aanbod waar het de militaire assistentie aan de VS-geleide operatie betrof. Hij sprak de hoop uit dat dit aanbod ook zou blijven gelden voor de toekomst, want er bleef nog veel te doen, o.m. in Afghanistan alwaar behoefte zal blijven bestaan aan een internationale vredesmacht.

In mijn interventie heb ik in dit kader voor wat betreft de capaciteitsversterking voorgesteld een speciale «audit unit» aan het Centrum voor Massavernietigingswapens toe te voegen, met het oog op de naleving van de non-proliferatie akkoorden in de EAPR-landen. Tevens heb ik voorgesteld aan de activiteiten van het centrum een NBC-terrorisme gerelateerde «data base» toe te voegen. Voorts heb ik voorgesteld in NAVO-verband de tekortkomingen te definiëren m.b.t. onze defensieve vermogens t.a.v. terroristische operaties en onszelf doelstellingen op te leggen voor de NAVO-planning terzake. Ook heb ik de gesuggereerd om de training van militaire eenheden die ingezet kunnen worden bij NBC-aanvallen te coördineren en te verbeteren. Een uitwerking van deze voorstellen is inmiddels onder de NAVO-partners verspreid.

Betrekkingen tussen de NAVO en Rusland

Alle bondgenoten waren de opvatting toegedaan dat de door Rusland post 11 september ingenomen positie waar het de strijd tegen het terrorisme betreft een unieke kans biedt om de betrekkingen tussen de NAVO en Rusland verder te versterken (in dit kader werd vaak de term «window of opportunity» gebruikt).

Besloten werd om een nieuwe impuls en substantie te geven aan het partnerschap met Rusland, met het doel een nieuwe NAVO-Rusland Raad te vormen, met het idee om mogelijkheden voor optreden à 20 (i.p.v. het reguliere PGR-kader van 19 plus 1) te identificeren. Met het oog hierop werd de NAVO-ambassadeurs opgedragen om in de komende maanden, bouwend op de NAVO-Rusland Stichtingsakte, nieuwe effectieve mechanismen voor consultatie, samenwerking, gezamenlijke besluitvorming en gecoördineerd c.q. gezamenlijk optreden te ontwikkelen. Deze mechanismen zouden op, of zelfs vóór, de ministeriele NAR in Reykjavik van mei 2002 hun beslag moeten krijgen.

Voor de goede orde zij overigens opgemerkt dat nadrukkelijk in het communiqué is opgenomen dat de fundamentele doelstellingen van de NAVO blijven zoals opgenomen in het Verdrag van Washington, krachtens welke de NAVO zich het recht voorbehoudt om onafhankelijk à 19 besluiten te kunnen nemen en op te kunnen treden m.b.t. alle onderwerpen die voortvloeien uit haar verplichtingen en verantwoordelijkheden.

De versterking van de samenwerking tussen de NAVO en Rusland kan niet alleen betrekking hebben op het gebied van terrorismebestrijding, maar tevens op andere gebieden, zoals non-proliferatie, exportcontrole, wapenbeheersing, bewapeningsaangelegenheden en vertrouwenwekkende maatregelen, missile defence, «search and rescue» op zee en militaire samenwerking.

Tijdens mijn interventie heb ik de opportuniteit van het verder vorm en substantie geven aan onze betrekkingen met Rusland onderstreept, daarbij wijzend op een viertal punten:

- de effectiviteit van de NAVO als politieke en militaire alliantie dient te worden gehandhaafd. Bij de verdere samenwerking met Rusland dient derhalve de besluitvorming en het optreden à 19 van de NAVO gehandhaafd te blijven;
- bij de versterking van de samenwerking met Rusland moet sprake zijn van een tweerichtingsverkeer, hetgeen bijvoorbeeld inhoudt dat Rusland zich ook constructief opstelt bij onze pogingen ter bevordering van veiligheid en gerechtigheid in de Westelijke Balkan-regio;
- bij de identificatie van gebieden die zich lenen voor versterkte samenwerking moet uitgegaan worden van een pragmatische, «bottom-up» benadering. Naast de reeds hierboven genoemde

- terreinen zou ook gedacht kunnen worden aan «civil emergency» en versterkte samenwerking op het gebied van nucleaire CSBM's;
- van geval tot geval kan worden besloten specifieke onderwerpen à 20 te laten behandelen in het nieuw te vormen kader van de NAVO Rusland Raad.

NAVO-uitbreiding

Zoals aangegeven in mijn brief met mijn reactie op het rapport van de NAVO Parlementaire Assemblée over de NAVO-uitbreiding, was het de bedoeling dat tijdens de NAR niet zozeer inhoudelijk over het vraagstuk van de NAVO-uitbreiding gesproken zou worden, maar veeleer over de vormgeving van het traject leidend naar besluitvorming tijdens de NAVO-top in Praag. De negen aspirant-lidstaten werden dan ook aangemoedigd om hun inspanningen gericht op mogelijk lidmaatschap voort te zetten, daarbij volledig gebruik makend van het Membership Action Plan. Onderwijl zal de NAVO haar interne voorbereidingen voor de toelating van nieuwe leden ter hand nemen. De NAVO-ambassadeurs zullen voor de volgende NAR-ministeriële bijeenkomst een rapport opstellen, zodat met het oog op de NAVO-top in Praag aanbevelingen voor besluitvorming kunnen worden gedaan.

Zelf ik heb gewezen op de noodzaak dat men zich wat Nederland betreft onthoudt van het doen van openbare verklaringen of beloften aan bepaalde landen inzake een mogelijk NAVO-lidmaatschap. Er moet ook de komende tijd voldoende druk blijven staan op de aspirant-lidstaten om aan de verplichtingen van het lidmaatschap te kunnen voldoen. De nadruk zal dan ook de komende maanden, naast de verdere interne voorbereidingen die de NAVO zelf moet treffen, moeten liggen op de vooruitgang die deze landen moeten boeken bij het MAP-proces. Op basis hiervan kan tussen de NAR-ministeriële in Reykjavik en de NAVO-top in Praag het debat worden verdiept en kunnen keuzen worden gemaakt voor specifieke landen.

Balkan

Ten aanzien van de ontwikkelingen in de Balkan-regio uitte men zich vrij algemeen in gematigd positieve bewoordingen, mede op basis van de succesvolle crisisbeheersingsoperatie in Macedonië, de goed verlopen verkiezingen in Kosovo en de afwezigheid van ernstige incidenten in Bosnië. Daarnaast werd echter ook gewezen op de risico's ten gevolge van een stagnerende economie en een toenemende criminaliteit.

Van de zijde van de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Powell werd, waar het de VS-betrokkenheid bij de Balkan-operaties betreft, het beginsel van «in together, out together» nogmaals onderstreept. Wel wees minister Powell op het veranderende karakter van de NAVO-missies in Kosovo en Bosnië: van zuiver militaire operaties kregen de missies meer en meer een civiel karakter. De missies dienden zich hieraan in termen van structuur en aanwezigheid aan te passen, aldus mijn Amerikaanse collega.

De noodzaak werd onderstreept van voortdurend nauw overleg met andere betrokken internationale organisaties ten aanzien van de status van de NAVO-operaties in de Balkan, en de mogelijkheid voor rationalisatie en een versterkte regionale benadering.

In dit verband heb ik zelf gepleit voor een gecoördineerde aanpak van NAVO en EU in Bosnië. Het ontbreken van positieve ontwikkelingen m.b.t. de economie, civiele veiligheid en bestuurlijke capaciteit maken, zo heb ik

gesteld, ook op langere termijn de stabiliteit en veiligheid in Bosnië onzeker. Een actieve opstelling van de EU bij de ondersteuning van de civiele opbouw, m.n. van de politie, en zwaluwstaarting van EU- en NAVO-inspanningen zijn hierbij van groot belang.

Betrekkingen tussen de NAVO en EU

Algemeen werd de nauwe samenwerking begroet tussen NAVO en EU in de Balkan, die vrede en stabiliteit in die regio dichterbij heeft gebracht. De gebeurtenissen van 11 september hebben die noodzaak van deze samenwerking verder gemarkeerd. Hoewel onderkend werd dat nog veel werk verzet dient te worden waar het de arrangementen betreft van NAVO-steun aan EU-geleide operaties, werd tevens de vastbeslotenheid uitgesproken vooruitgang t.a.v. dit dossier te maken, daarbij noterend dat een voor alle bondgenoten aanvaardbare regeling moet komen van het vraagstuk van de participatie van non-EU Europese NAVO-bondgenoten.

In dit kader heb ik gewezen op de positieve ontwikkelingen m.b.t. een oplossing van het participatievraagstuk. Ik heb hierbij de hoop uitgesproken dat op basis hiervan de komende tijd de diverse uitstaande arrangementen van het partnerschap tussen de EU en NAVO geregeld kunnen worden, zoals Berlijn-plus, rol van DSACEUR, capaciteits ontwikkelingsmechanisme (CDM) en de veiligheidsarrangementen. Ook hier moet, zo heb ik benadrukt, de «window of opportunity» ten volle worden benut.

NAVO OEKRAÏNE COMMISSIE

Tijdens de ministeriële NUC van 6 december jl. werd veel waardering uitgesproken van de zijde van de bondgenoten, ook door mij, voor de door Oekraïne ingenomen positie post 11 september, alsmede voor de actieve bijdrage van Oekraïne aan de vredesoperaties in de Balkan. Tegelijkertijd werd hierbij Oekraïne opgeroepen om zich, in de context van het voorkomen van een geweldspiraal en het bewerkstelligen van een politieke oplossing, te onthouden van wapenleveranties aan landen in de regio (Macedonië). De Oekraïense minister van buitenlandse zaken Zlenko wees v.w.b. laatstgenoemd onderwerp op een Oekraïens non-paper waarin een aantal suggesties terzake is opgenomen, zoals reguliere consultaties op expert-niveau m.b.t. de ontwikkelingen op de Balkan, waaronder ook de militair-technische samenwerking tussen Oekraïne en Macedonië.

In reactie op de aanmoediging van de NAVO-bondgenoten aan het adres van minister Zlenko om het hervormingsproces, niet alleen militair, maar ook politiek en sociaal-economisch, voort te zetten werd van Oekraïense zijde gewezen op een aantal stappen dat was gezet op legislatief gebied, zoals een nieuwe straf- en civiele wetgeving en een nieuwe kieswet.

In mijn interventie heb ik o.m. gewezen op het belang van bilaterale en trilaterale samenwerking om Oekraïne te helpen bij zijn committering aan de Euro-Atlantische zaak. In dit verband heb ik gememoreerd dat Nederland en Polen met Oekraïne een seminar inzake EVDB voorbereiden, dat begin volgend jaar in Oekraïne zal worden gehouden.

GEZAMENLIJKE BIJENKOMST TUSSEN DE NOORDATLANTISCHE RAAD EN DE EU ALGEMENE RAAD

Tijdens de eerste formele bijeenkomst op ministerieel niveau tussen de NAR en EU Algemene Raad op 6 december jl. werd alom het historische karakter van de bijeenkomst gememoreerd. Ook in dit kader werd

gewezen op de goede samenwerking in de praktijk tussen de NAVO en EU op de Balkan, alsmede op de noodzaak deze samenwerking verder te versterken als gevolg van de strijd tegen het terrorisme. Algemeen was het gevoelen dat de EU toegang tot NAVO planning en middelen, in het licht van de zich aftekenende positieve ontwikkelingen m.b.t. het vraagstuk van participatie van non-EU Europese bondgenoten in EU-geleide operaties, snel tot stand diende te komen.

In mijn interventie heb ook ik gewezen op het historische karakter van de eerste formele bijeenkomst tussen de NAR en de EU Algemene Raad. Voorts heb ik gepleit voor intensief overleg en nauwe samenwerking tussen de EU en de NAVO inzake Bosnië. Voortgang op het civiele vlak, waar de EU een cruciale rol te spelen heeft, schept immers ruimte voor een geleidelijke vermindering van de NAVO-aanwezigheid.

PERMANENTE GEMEENSCHAPPELIJKE RAAD

De Permanente Gemeenschappelijke Raad (PGR) met Rusland op 7 december jl. vond plaats tegen de achtergrond van de «window of opportunity» die post 11 september was gevormd waar het de mogelijkheid van versterking van de betrekkingen tussen de NAVO en Rusland betreft. Op welke wijze hieraan verder vorm en inhoud te geven vormde het centrale onderwerp voor deze bijeenkomst. Er werd besloten om een nieuw impuls te geven aan het partnerschap met Rusland, met het doel een nieuwe Raad te vormen, waar mogelijkheden voor gezamenlijk optreden à 20 kunnen worden geïdentificeerd en besluiten kunnen worden genomen. Ook de PGR op ambassadeursniveau ontving een taakopdracht om dit voorstel voor een samenwerkingsorgaan uit te werken (in dit verband verwijs ik tevens naar wat ik hierboven t.a.v. de betrekkingen tussen NAVO en Rusland heb opgemerkt).

In zijn betoog schetste de Russische minister van buitenlandse zaken Ivanov de achtergrond van de bedreiging van het terrorisme en de grote uitdagingen waarvoor de NAVO en Rusland dientengevolge stonden. In het licht hiervan waren de bestaande samenwerkingmechanismen volgens minister Ivanov ontoereikend en was de tijd nu rijp de wederzijdse betrekkingen op een nieuwe leest te schoeien. Het kernbetoog van minister Ivanov hierbij was «veiligheid is ondeelbaar, of er is geen sprake van veiligheid». Hij benadrukte hierbij overigens dat het hierbij geenszins de bedoeling was dat Rusland een veto-recht zou krijgen t.a.v. kwesties als artikel 5 van het Verdrag van Washington.

EURO-ATLANTISCHE PARTNERSCHAPSRAAD

Ook tijdens de ministeriële bijeenkomst van de Euro-Atlantische Partnerschapsraad (EAPR), die overigens de 10de verjaardag markeerde van het Euro-Atlantische Partnerschap, stond het thema terrorisme centraal. Maar naast terrorisme, zo stelde ook NAVO Secretaris-Generaal Lord Robertson in zijn openingstoespraak, staan ook defensiehervorming en de lopende Balkan-operaties hoog op de EAPR-agenda.

Een groot aantal sprekers gaf aan dat de strijd tegen het terrorisme niet los kan worden gezien van de strijd tegen georganiseerde misdaad, corruptie, mensensmokkel en illegale drugshandel, kortom de financieringsbronnen van de terroristen. Er bestond consensus dat de scheidslijn tussen deze «soft security issues» en de «hard security issues» minder duidelijk kon worden getrokken. De strijd hiertegen vereiste een internationale aanpak, waarbij nadrukkelijk ook een rol was weggelegd voor de EAPR in complementariteit tot andere organisaties, zoals de OVSE.

